

den expedition som försökte ta Petsamo direkt underlydde ministeriet. Holsti fick också ett, som den senare historien visar, unikt misstroende-votum av riksdagen 1922 för sin randstatspolitik.

Under förkrigstiden stod statsministrarna i rätt hög grad vid sidan om utrikespolitiken och presidenterna var heller inte så aktiva som de blev efter Kallio. J.K. Paasikivi var landets första president med personlig erfarenhet av utrikesförvaltningen. Under dennes tid uppstod även praxis att chefen för politiska avdelningen är presidentens speciella förtrogna och kanal till ministeriet. 1920- och 1930-talen var tider av starka utrikesministrar. Nevakivi ger särskilt Aarno Yrjö-Koskinen och Antti Hackzell högt betyg; båda var liksom majoriteten av utrikesministrarna under mellankrigstiden också tjänstemän vid ministeriet. Holstis andra period som utrikesminister på 1930-talet får inte en lika positiv bedömning som hans insats för ministeriets uppbyggnad i början av dess historia.

Boken är fösedd med utmärkta och väl tryckta illustrationer, liksom även av överskådliga organisationsdiagram. Däremot är det märkligt att noterna placerats sist utan de enkla hjälpmedel (sidangivelser o.a.) som skulle göra det mycket lättare för läsaren att använda boken. Man kan också bara förundra sig över varför boken saknar register, litteraturförteckning, förteckningar över förkortningar och illustrationer samt register. Eventuellt är avsikten är att de skall ingå i andra delen, men den kommer uppenbarligen att låta vänta på sig.

Max Engman

Samhällshistorisk festskrift

Matti Peltonen (red.), *Arki ja murros. Tutkielmia keisariajan lopun Suomesta* [Vardag och brytning. Undersökningar rörande slutet av kejsartiden i Finland]. Finska Historiska Samfundet. 472 s. Helsinki 1990.

Professorn i social och ekonomisk historia vid Helsingfors universitet Hannu Soikkanen fyllde 60 år den 4 augusti 1990. Till födelsedagen hade forskare huvudsakligen ur den yngre generationen sammanställt en högtstående festskrift med studier rörande slutet av kejsartiden till sin kollega och lärare.

Man kan säga att Soikkanen fått en värdig festskrift. Redaktionen har satt ned mycken möda på planeringen, genomförandet och bokens ytt-

re. Trots att det är fråga om en uppsatssamling med flera författare är boken tematiskt mycket enhetlig. De enskilda uppsatserna kompletterar varandra på ett träffande sätt. I detta avseende skiljer sig den av Matti Peltonen redigerade festskriften till sin fördel från de flesta alster i genren.

Bokens författare försöker kasta "nytt ljus" över det moderna finländska samhällets födelseprocess i slutet av autonomins tid. Boken består huvudsakligen av socialhistoriska undersökningar på mikronivå. Med mikronivåns hjälp har man försökt greppa en mera omfattande, till synes väl känd helhet genom ämnen som vid första anblicken ter sig obetydliga och vardagliga: "Osedlig klädsel", "Gift sade doktor Lybeck", "Kaptenens flygel" m.fl. I boken bereder vardagen under kejsartidens slut vägen för händelserna i Finland åren 1917- 1918.

Författarna försöker angripa tidens sysslor och händelser från tre håll. Först undersöks motsättningar och kollisioner mellan gammalt och nytt, tro och vetande, allmoge och bildad klass i den sena kejsartidens Finland. Det andra temat är sociala konflikter och slitningar, från små konkurser och demonstrationer till sammandrabbningarna och revolutionen år 1917. Till sist presenteras de alternativ och lösningar - reformer, innovationer, rörelser - med vilka man försökte undvika kollisionerna. Alla dessa ämnen behandlas såväl ur landsbygdens som stadens, såväl ur centrum som randområdenas perspektiv.

Bokens gemensamma nämnare är mentalitet och brytning. Man har inte velat behandla industrialiseringen och organiseringen vid sekelskiftet som en process på makronivå som omfattar hela nationen. Härmed har man velat undvika en bild som "utslätar" de "skenbara" kontinuiteternas historiska utveckling. Man har alltså valt forskningsämnen som behandlar små frågor, enskilda personer, reformer som blev på hälften och vardagens spänningar som stannat i de stora politiska händelsernas skugga. På det här sättet har man försökt ta distans såväl till "färdiga" teorier som till högkulturens toppar och statslivets höjdpunkter.

Författarnas målsättning har varit att påvisa, att inte ens de mest oansenliga sidorna av människans liv är obetydliga i den historiska utvecklingens helhetsfält: "I brytningssituationer kan också det lilla bli en nyckel till något större och erbjuda en utblick över företeelser och betydelser som man inte tidigare uppmärksammat." Just här döljer sig det tidlösa i *Arki ja murros*. I bokens till sakinnehållet och även stilistiskt, rent av essäistiskt, högtstående "spånor" framträder den enskilda människan med sina glädjeämnen, sorger och bekymmer. Samhället och historien behandlas inte som struktur, utan som mänskligt handlande. En sådan infallsvinkel visar på ett levande sätt hur litet, om överhuvudtaget, människan själv med sina attityder har förändrats under decenniernas gång och hur likartade problem varje generation i sin tur ställs inför.

Festskriften förtjänar beröm inte bara för sättet att förverkliga temat,

utan också för att den innehåller ett belysande kapitel om själva festföremålet, om Hannu Soikkanen som historieforskare och lärare, samt en bibliografi över hans skriftliga produktion, talrika recensioner och medverkan i radio- och televisionsprogram.

Arki ja murros visar hur en festskrift, eller överhuvudtaget en uppsatssamling med flera författare när den är som bäst kan erbjuda en givande läsoplevelse såväl vetenskapligt som estetiskt, ifall man offrar tid och möda på redigering och författande. Uppsatsförfattarna har haft en klar helhetsbild och ett behov av att föra fram egna synsätt.

När man läser boken kommer spontant att tänka på de tidigare utgivna *Kansa liikkeessä* (1987, rec. i *HTF* 1988, s. 67-70), *Talous, valta ja valtio* (1990, rec. i *HTF* 1990, s. 539-545) och *Historia nyt* som likaså kom ut ifjol. Tillsammans visar de att det i Finland har uppstått eller håller på att uppstå en ny samhällshistoriskt orienterad forskargeneration, som försöker granska det förflutna inom de koordinater som bildas av samfund, individ och kultur. När man granskar böckerna märker man, att de inte präglas av ett enda dominerande behandlingssätt eller grepp på historien. Forskarna söker s.a.s. medvetet sig själva på ny grund. Tron på de alltomfattande teorikonstruktionerna har lidit skeppsbrott.

En målsättning för denna forskargeneration är att överbygga den lärostolsindelning som fjättrar historieämnet. Den röda tråden har åtminstone hittills varit en uppbyggande kritik som t.o.m. tagit upp egna uppfattningar och utgångspunkter - diskussionen har inte förts med en "obarkad björkklabb" i beredskap. Tiden får utvisa om denna öppenhet kommer att överleva den hårda och karga kamp om en plats i solen som ohjälpligt ansluter sig till den vetenskapliga världen och vetenskapssamfundet.

Pekka Ahtiainen